Poliisitarkastaja Ari Jokinen

Eduskunnan hallintovaliokunta

Hallituksen esitys (HE 49/2022 vp) eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa ja asiantuntijaa etäyhteydellä kuultavaksi koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta teemana laajamittainen maahantulo ja EU:n turvapaikkaviraston tuki. Kansalliseen lainsäädäntöön ehdotetaan tehtäväksi tarvittavat muutokset, jotta Euroopan unionin turvapaikkaviraston apuun voidaan turvautua. Sääntelyn taustalla on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus Euroopan unionin turvapaikkaviraston perustamisesta.

2 Asiantuntijan lausunto

Esityksen mukaan laajamittaisen maahantulon tilanteessa Euroopan unionin turvapaikkavirastolta (EUAA, jäljempänä turvapaikkavirasto) olisi mahdollista pyytää ja saada tukea tilanteessa, jossa maahan saapuu äkillisesti suuri määrä kansainvälistä suojelua hakevia kolmansien maiden kansalaisia. Turvapaikkaviraston yhtenä tehtävänä on parantaa Euroopan yhteisen turvapaikkajärjestelmän toimintaa antamalla jäsenvaltioille operatiivista ja teknistä apua etenkin silloin, kun niiden turvapaikka- ja vastaanottojärjestelmiin kohdistuu suhteeton paine.

Suomessa turvapaikkahakemusten vastaanottamisesta ja hakijan rekisteröinnistä vastaavat ulkomaalaislain 95 §:n nojalla poliisi ja rajatarkastusviranomainen. Molemmilla viranomaisella on lain mukaan täysin samat velvoitteet turvapaikkahakemusten vastaanottamisen ja rekisteröinnin suhteen. Ulkomaalaislain 133 §:n mukaisessa laajamittaisen maahantulon tilanteessa, jossa toimitaan järjestelykeskuksessa, poliisin tai rajatarkastusviranomaisen lisäksi heidän valvonnassa sisäministeriön tehtävään määräämä virkamies saa ottaa maahantulijasta ulkomaalaislain 131 §:n 1 momentissa tarkoitetut henkilötuntomerkit.

Ulkomaalaislakiin uutena lisättävän 116a §:n nojalla Valtioneuvosto päättää turvapaikka-asioiden tukiryhmien lähettämistä koskevan pyynnön esittämisestä Euroopan unionin turvapaikkavirastolle. Muuten käytännön järjestelyjen osalta vastuu on Maahanmuuttovirastolla.

Ulkomaalaislain 95 §:n 5 momentin ja 133 §:n 5 momentin mukaan EU:n turvapaikkaviraston turvapaikka-asioiden tukiryhmän jäsenten rooli poliisia ja rajatarkastusviranomaista tukevana ja avustavana toimijana on hyvä, jos omat kansalliset resurssit eivät riitä turvapaikkahakemusasioihin liittyvien velvoitteiden hoitamiseen. Erityisen tärkeätä olisi se, että EU:n turvapaikkavirasto varmistuu tukiryhmien todellisen osaamisen tasosta, jotta ryhmien toiminnasta olisi todellista konkreettista hyötyä, eikä Suomen viranomaisten toimintaa jouduttaisi kohtuuttomasti kohdentamaan toimintojen/toiminnan opettamiseen ohjaamisen sijaan.

Poliisi on varautunut ulkomaalaislain 133 §:n mukaiseen maahantulijoiden rekisteröintiin laajamittaisen maahantulon tilanteessa omalla valtakunnallisella turvapaikkahakemusten vastaanottamisen valmiusryhmällä, jolla voidaan käynnistää ja aloittaa poliisin osalta turvapaikkahakemusten vastaanottaminen ja turvapaikanhakijoiden rekisteröinti järjestelykeskuksessa, jos Valtioneuvosto päättää sellaisen perustaa. EU:n turvapaikkavirastolta saatava apu voisi mahdollistaa poliisin omien resurssien paremman kohdentamisen laajamittaisen maahantulon tilanteessa sen ydintehtävien hoitamiseen eli yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen ja rikosten ennalta ehkäisyyn sekä esitutkinnan suorittamiseen. Voidaan kuitenkin olettaa polarisaation vaaran lisääntymiseen, etenkin sellaisten häiriötilanteiden osalta, jotka johtuvat muuttoliikettä välineellistävästä hybridivaikuttamisesta. Voidaan olettaa, että esimerkiksi mielenosoitukset ja vastamielenosoitukset lisääntyvät, jolloin merkittävä määrä poliisin resurssia on sidottuna em. tehtävien hoitamiseen. Jos tilanne pitkittyy, se myös kumuloituu poliisin resurssitarpeissa ja tehtäväsidonnaisuudessa. Poliisin tehtävänä on kaikissa tilanteissa turvata kansalaisten perustuslailliset oikeudet mielipiteen ilmaisuun.

3 Euroopan turvapaikkaviraston tukiryhmien avustavat tehtävät turvapaikkahakemusten rekisteröintitehtävissä

Hallituksen esityksessä on otettu kantaa siihen, että poliisin ja rajatarkastusviranomaisen tulisi suunnitella EU:n turvapaikkaviraston tukiryhmien toimintaa ennalta, jotta toiminta olisi tarkoituksenmukaista ja suomalaisten virkamiesten työpanos voitaisiin kohdistaa varinaisiin rekisteröinteihin.

EU:n turvapaikkaviranomaisten avustavina tehtävinä poliisin ja rajatarkastusviranmaisen ohjauksessa voitaisiin ajatella esimerkiksi seuraavia tehtäviä:

- Sormenjälkien ottaminen turvapaikanhakijalta
- Eurodac-järjestelmän käyttäminen

- Informaation jakaminen hakijoille turvapaikkaprosessista
- Turvatarkastuksissa avustaminen Suomen toimivaltaisen viranomaisen vahvassa ohjauksessa
- Ohjaaminen eteenpäin prosessissa, VOK-palvelut jne.
- Esitietolomakkeiden täyttäminen järjestelykeskukseen saapuneiden henkilöiden osalta
- Henkilöiden ohjaaminen eri prosessien vaiheeseen järjestelykeskuksessa
- Tilannekuvan tuottamista EU:n turvapaikkavirastolle

Jakelu Eduskunnan hallintovaliokunta, HaV@eduskunta.fi

Tiedoksi
Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen
Poliisijohtaja Sanna Heikinheimo
Poliisiylitarkastaja Vesa Pihajoki
Poliisiylitarkastaja Karl Linderborg
Poliisitarkastaja Marjo Tyynelä
Ylikomisario Janne Lepsu
Poliisihallitus, Esikunta
Sisäministeriö, poliisiosasto